

Intervencions i programes per garantir un estat de benestar durant la infància i adolescència en contextos vulnerables

4 de juliol de 2025

Coordinadora: Constanza Jacques Aviñó

Investigador: Matthew Bennett

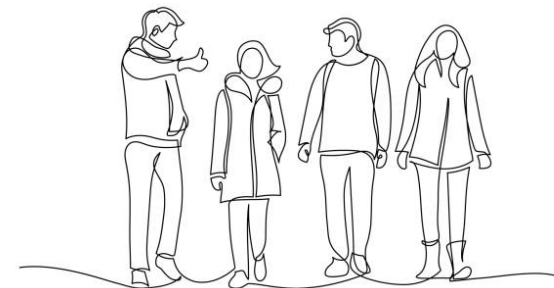

Índex

1. Introducció
2. Preguntes de la revisió
3. Programes objectes d'atenció
4. Revisió de l'evidència
5. Implicacions per la pràctica

1. Introducció

- La **salut mental** i el **benestar emocional** dels infants i adolescents són temes prioritaris des de l'àmbit social com des de l'àmbit sanitari
- Es calcula que fins al **80% dels trastorns mentals** apareixen per primera vegada **abans dels 26 anys** (Caspi et al., 2020)
- El malestar emocional pot tenir conseqüències a llarg termini per a la **salut emocional** i **física** amb un impacte directe sobre el **benestar col·lectiu** i en la societat en el seu conjunt

1. Introducció

A Catalunya:

- Augment considerable de la incidència de trastorns mentals amb **desigualtats de gènere** (Lozano-Sánchez et al., 2024)
- **Una quarta part** de la població de 15 anys o més presenta malestar emocional, el que augmenta amb l'edat i en els grups socials **més desfavorits socioeconòmicament** (Schiaffino i Medina, 2021)

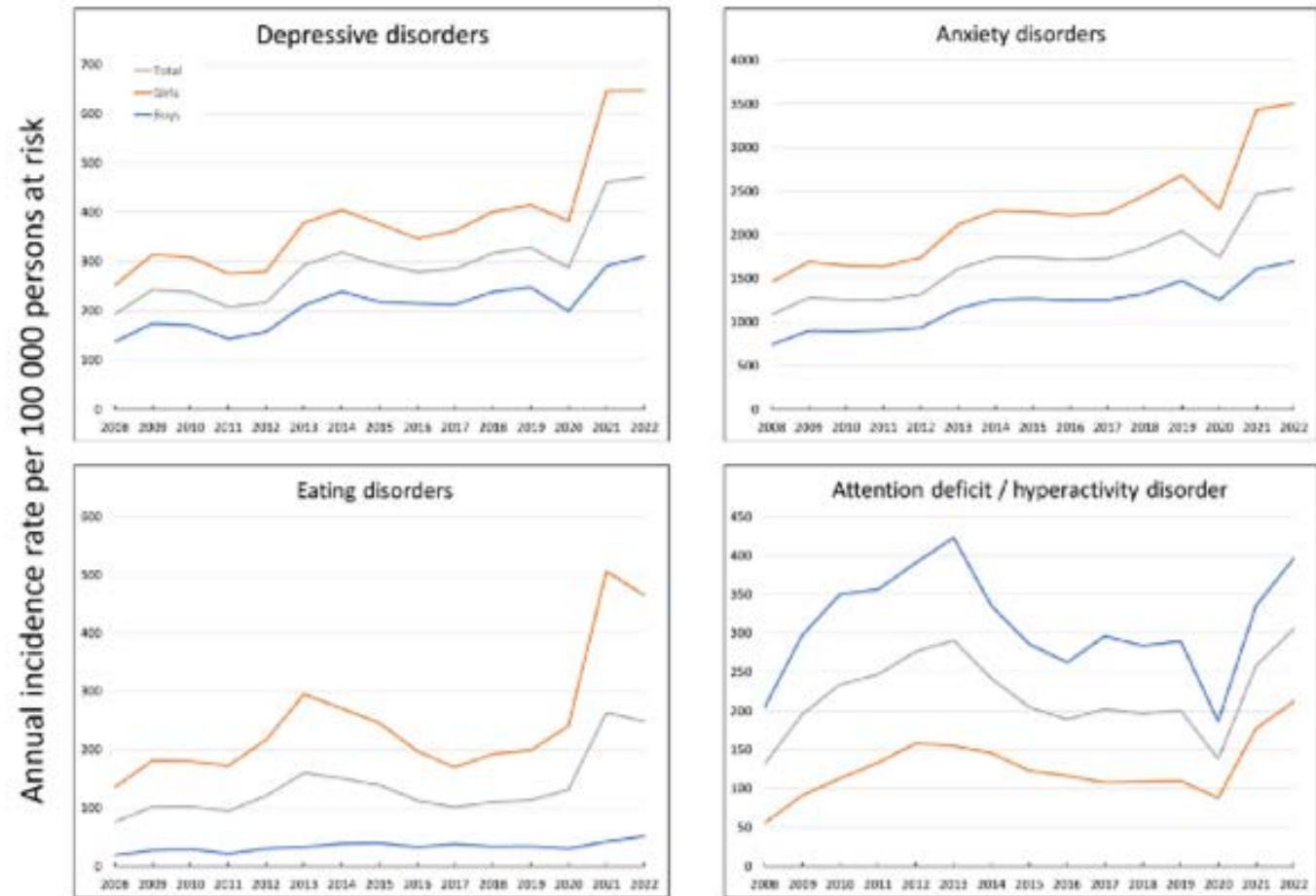
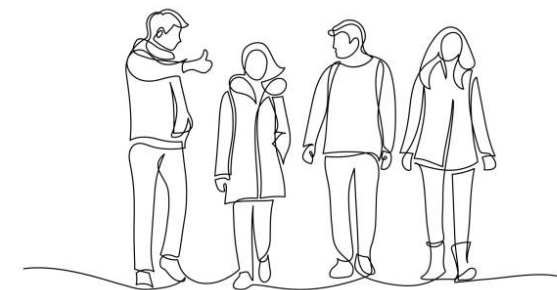

Fig. 1 Temporal trends in annual incidence rates of mental health disorders by age groups, 2008–2022

1. Introducció

- Existeixen **inequitats en els resultats de salut mental i emocional** segons eixos de desigualtat social (Matalí-Costa i Camprodon-Rosanas, 2022)
 - Per exemple: la **classe social**, la **raça**, **l'origen ètnic**, el **gènere** i la **situació administrativa**

1. Introducció

- Aspectes conceptuals:
 - La **salut mental** és un estat de benestar en què la persona pot desenvolupar tot el seu potencial, afrontar els factors estressants de la vida, treballar de manera productiva i contribuir a la seva comunitat (OMS, 2022)
 - El **benestar (salut) emocional** als sentiments generals envers la vida i inclou factors socials, psicològics i relacionats amb el desenvolupament personal.
 - Implica l'autoconsciència emocional i la capacitat per gestionar el propi benestar (Avedissian i Alayan, 2021)

1. Introducció

- Aspectes conceptuals:
 - La **qualitat de vida** un constructe multidimensional que inclou aspectes materials, socioafectius i culturals.
 - Refleix la valoració subjectiva que fa la persona de la seva posició en la vida dins del seu context i sistema de valors, en relació amb metes, expectatives i preocupacions (Urzúa et al., 2012)

1. Introducció

Objectiu: Identificar **programes i intervencions** efectives per promoure la **salut mental** i el **benestar emocional** d'infants i adolescents de **llars socioeconòmicament desafavorides** en països de renda alta.

2. Preguntes de la revisió

1. Quins programes són **més efectius** per **millorar el benestar emocional** durant la infància i l'adolescència a les llars socioeconòmicament desfavorides?
2. Quins són els **mecanismes** que **expliquen l'efectivitat dels programes** que milloren el benestar emocional durant la infància i l'adolescència per aquest mateix col·lectiu?
3. Quins casos de **bones pràctiques** es poden utilitzar com a **models** per **millorar el disseny** de polítiques a Catalunya?

3. Programes objectes d'atenció

- Tres principals àmbits (Observatori dels drets de la Infància a Catalunya):
 - **Sanitari:** atenció psicològica, serveis comunitaris, promoció de la salut mental
 - **Educatiu:** prevenció i detecció a escoles, entorns protectors contra la violència
 - **Socioeconòmic/governamental:** condicions de vida, habitatge, treball, etc.

3. Programes objectes d'atenció

- Altres àmbits afegits per enriquir l'anàlisi:
 - **Lleure**: lleure educatiu, vincles de confiança, desenvolupament emocional fora de l'escola
 - **Familiar**: suport emocional, capacitació, orientació a famílies
 - **Justícia juvenil**: intervencions amb joves privats de llibertat, inserció social

4. Revisió de l'evidència

- S'han identificat **6.536** articles dels quals s'han revisat **637** resums i s'han inclòs **29** publicacions rellevants, amb **6** revisions sistemàtiques (RS):

Àmbit	N	Països
Sanitari	0	
Socioeconòmic	2 (1 RS)	Estats Units d'Amèrica
Educatiu	19 (3 RS)	Estats Units d'Amèrica (8), Anglaterra (3), Austràlia (2), Espanya (2), Finlàndia (1), Itàlia (1), Nova Zelanda (1), Portugal (1)
Lleure	0	
Familiar	1 (1 RS)	Estats Units d'Amèrica
Justícia juvenil	1 (1 RS)	Escòcia

Evidència sobre els principals àmbits d'intervenció:

Socioeconòmic

Educatiu

Familiar

4. Revisió de l'evidència

- Intervencions en l'àmbit **socioeconòmic**: **Factors clau**
 - **Flexibles i no condicionades**: Confien en l'agència de les famílies i respecten les seves decisions
 - **Suport integral i continuat**: Combinen ajuts econòmics amb serveis socials i educatius
 - **Adaptació a l'etapa vital**: Major impacte positiu a la infància, cal tenir en compte les necessitats segons etapa vital

4. Revisió de l'evidència

- Intervencions en l'àmbit socioeconòmic: Limitacions i reptes
 - **Imposades i poc participatives:** Dissenyades sense comptar amb les persones destinatàries
 - **Ajuts puntuals i insuficients:** Suports econòmics simbòlics o reactius en situacions de crisi, amb efectes limitats
 - **Desconnexió emocional i social:** Ignoren vincles, etapes vitals i necessitats psicosocials

4. Revisió de l'evidència

- Intervencions en l'àmbit educatiu: **Factors clau**
 - **Habilitats pràctiques i sostenibles**: Programes que ensenyen habilitats aplicables a la vida real generen impacte a llarg termini
 - **Acompanyament dels processos**: Intervencions que aborden aspectes emocionals deuen comptar amb suport professional per evitar efectes negatius
 - **Enfocament integral i contextualitzat**: Millors resultats quan impliquen famílies, comunitat i s'adapten al context de l'aula

4. Revisió de l'evidència

- Intervencions en l'àmbit educatiu: Limitacions i reptes
 - **Implementació poc adaptada i situada:** Programes universals que no tenen en compte gènere, edat, història migratòria o experiències diverses
 - **Enfocament exclusivament escolar:** Ignoren la influència de les amistats, oci, famílies i comunitat en el benestar emocional
 - **Seguiment escàs i formació limitada:** Intervencions puntuals i professorat sense preparació específica en salut mental

4. Revisió de l'evidència

- Intervencions en l'àmbit familiar: **Factors clau**
 - **Capacitació i suport estructurat:** La formació i l'acompanyament estructurat milloren les habilitats parentals i el benestar familiar
 - **Impacte multiplicador:** El benestar infantil afavoreix l'adhesió a serveis i reforça l'eficàcia d'intervencions escolars i socials
 - **Intervencions contextualitzades:** Més efectius si s'adapten a la realitat quotidiana de les famílies i al seu entorn específic

4. Revisió de l'evidència

- Intervencions en l'àmbit familiar: **Limitacions i reptes**
 - **Desigualtats d'accés i capacitat:** No totes les famílies tenen temps, recursos o habilitats per oferir suport emocional efectiu
 - **Dificultats de participació:** Sovint no es resol com implicar les famílies tenint en compte les seves condicions materials
 - **Menys efectives en adolescència:** Canvi en els vincles familiars i, per tant, els resultats de les intervencions poden ser menys sostinguts

Evidència sobre altres àmbits d'intervenció:

Sanitari

Lleure

Justícia juvenil

4. Revisió de l'evidència

- Intervencions en l'àmbit sanitari
 - No s'han inclòs estudis de l'àmbit sanitari per manca d'informació sobre context socioeconòmic i eixos d'inequitat
 - Això reflecteix un buit en l'evidència que caldria abordar en futures recerques

4. Revisió de l'evidència

- Intervencions en l'àmbit de lleure
 - No s'han inclòs estudis de lleure per manca d'avaluacions sistemàtiques en aquest àmbit
 - Malgrat la seva rellevància en el context català, la falta d'evidència limita valorar-ne l'impacte en el benestar

4. Revisió de l'evidència

- Intervencions en l'àmbit de la justícia juvenil: Factors clau i limitacions
 - **Vincles positius i de cura:** Implicar famílies, comunitat o animals ajuda a trencar amb la lògica punitiva i a crear espais de respecte
 - **Professionalitat i drets:** Cal rigor, enfocament centrat en la persona i compromís professional per garantir que el benestar sigui un dret
 - **Limitacions freqüents:** Activitats assistencialistes i de baixa qualitat, manca de professionals formats, i una visió institucional que invisibilitza i estigmatitza els joves

Implicacions per a la pràctica

5. Implicacions per a la pràctica

- **Perspectiva interseccional**

- Permet ajustar els programes i intervencions a les realitats **de manera situada** i evita caure en plantejaments homogeneïtzadors que invisibilitzen la diversitat i la desigualtat
- Adaptar les accions als **eixos d'inequitat**: gènere, origen migratori, raça*, nivell socioeconòmic, etc.
- Incloure **dades desagregades** i **testimonis personals** per entendre l'impacte real

5. Implicacions per a la pràctica

- Intervencions integrals i avaluació global
 - Programes **multidimensionals**: tallers emocionals, esport, vincles amb animals, xarxes de suport, etc.
 - **Formar el professorat** per integrar l'educació emocional en el dia a dia de forma **sostenible**
 - Implicar agents de **diversos àmbits**: emocional, familiar i comunitari
 - **Eines per avaluar**: escales de benestar, entrevistes, observacions i percepció de suport social

5. Implicacions per a la pràctica

- Professionals experts, durada i condicions materials
 - Combinar equip docent format amb professionals externs en salut mental
 - Avaluar la col·laboració interdisciplinària i l'acompanyament emocional
 - Prioritzar programes a llarg termini, amb seguiments periòdics

5. Implicacions per a la pràctica

- **Contra l'estigma i per una mirada despatologitzant**
 - Considerar la importància de **l'estigma i la discriminació**
 - L'avaluació ha de considerar si els programes i intervencions redueixen l'estigma i afavoreixen la inclusió social, mitjançant la inclusió de les experiències dels col·lectius afectats
 - **Indicadors**: canvis de percepció, demanda d'ajuda, actituds i participació

5. Implicacions per a la pràctica

- Participació i recursos comunitaris

- **Implicar** a la infància i les adolescències en el **disseny** i **avaluació** de programes
- Recollir propostes i percepcions amb **grups focals** i **enquestes**
- Avaluar **accessibilitat**, ús i adequació amb mapes de recursos i anàlisi de barreres

Moltes gràcies!

Projecte de recopilació, anàlisi i transferència d'evidència per a millorar les polítiques públiques destinades a mitigar la pobresa infantil

Un projecte de:

Constanza Jacques Aviñó

cjacques@idiapjgol.info

Matthew Bennett

mbennett@idiapjgol.info